

INGLIZ VA O‘ZBEK TILIDA OLIMPIADA SPORT TURLARIGA OID LEKSIKANING UMUMIY TAVSIFI

Jaxongir Abdisalimovich Kenjabayev

Termiz davlat universiteti, Fakultetlararo chet tillari kafedrasida katta o‘qituvchisi,
pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

kenjaboyev80@mail.ru

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada Olimpiada sport turlariga oid ingliz va o‘zbek tillaridagi leksikaning umumiy tavsifi bayon etilgan. Olimpiada o‘yinlari sport atamalarining xalqaro miqyosda qanday tarqalishi va tillarga ta‘sirini tahlil qilingan. Ingliz tilidagi sport atamalari ko‘pincha global terminologiyaning asosini tashkil etsa, o‘zbek tilida ularning o‘zlashtirilishi va tarjima jarayonlari alohida o‘rganilgan. Maqolada sport leksikasining har ikki tildagi o‘xshashliklari va farqlari, shuningdek, atamalarning madaniy ta‘silari haqida ham fikr yuritiladi.

Kalit so‘zlar: Olimpiada o‘yinlari, sport leksikasi, ingliz tili, o‘zbek tili, sport atamalari, xalqaro terminologiya, madaniy xilma-xillik, leksik tahlil, sport turlari, til moslashuvi, leksik farqlar, terminologiya.

ABSTRACT

This article describes the general description of the lexicon related to Olympic sports in English and Uzbek languages. The spread of sports terms of the Olympic Games at the international level and their influence on languages are analyzed. While sports terms in English often form the basis of global terminology, their acquisition and translation processes in Uzbek have been studied separately. The article discusses the similarities and differences of the sports lexicon in both languages, as well as the cultural implications of the terms.

Keywords: Olympic Games, sports lexicon, English language, Uzbek language, sports terms, international terminology, cultural diversity, lexical analysis, types of sports, language adaptation, lexical differences, terminology.

KIRISH

Olimpiada o‘yinlari dunyoning eng mashhur sport tadbirlaridan biri bo‘lib, uning doirasida ko‘plab turli millat va madaniyat vakillari sportda o‘z mahoratlarini namoyon etishadi. Bu tadbir nafaqat sportning yuksak yutuqlarini, balki madaniy va tillarning xilma-xilligini ham aks ettiradi. Olimpiada sport turlari uchun ishlatiladigan leksika o‘yinlarda

ishtirok etuvchi barcha tillarda o'z aksini topib, sport atamalari turli tillarda qanday namoyon bo'lishiga yaqqol misoldir. Olimpiada sport turlariga oid ingliz va o'zbek tillaridagi leksikaning tahlili, ushbu ikki tilning sport sohasidagi umumiy va o'ziga xos xususiyatlarini ko'rsatishda muhim ahamiyatga ega.

Sport leksikasining tabiati va xususiyatlari

Leksika — har qanday tilning asosiy qismi bo'lib, u ma'lum bir fan, sohani yoki yo'nalishni ifodalaydi. Sport leksikasi esa turli sport turlari, musobaqalar, qoidalar va ishtirokchilarga oid so'zlar va atamalarni o'z ichiga oladi. Olimpiada sport turlariga oid leksika sport sohasida ishlatiladigan maxsus atamalar yig'indisidan iborat bo'lib, ularning aksariyati sport turlari nomlari va faoliyatlarini ifodalaydi.

Ingliz tilidagi sport leksikasi jahon bo'ylab keng qo'llaniladigan xalqaro leksika hisoblanadi. Olimpiada sport turlarining ko'pchiligi ingliz tilidan tarqalgan yoki uning ta'sirida global terminologiyaga aylangan. Masalan, "*track and field*" (*atletika*), "*swimming*" (*suzish*), "*gymnastics*" (*gimnastika*) kabi atamalar turli tillarga asosan bir xil ma'noda kirib kelgan.

O'zbek tilidagi sport leksikasi esa asosan kirilgan xalqaro atamalarni o'zlashtirish orqali shakllangan. Ayniqsa, zamonaviy sport terminlari ingliz va rus tillaridan kirib kelib, o'ziga xos o'zbeklashtirilgan ko'rinishlarini olgan. Masalan, "*chempionat*", "*olimpiada*", "*medallar*" kabi atamalar sport sohasida keng qo'llaniladi. Ammo ayrim sport turlari o'zbek tiliga to'g'ridan-to'g'ri tarjima qilinmay, shu tillardagi mavjud atamalar asosida qo'llaniladi. Masalan, "*volleyball*" — voleybol, "*basketball*" — basketbol kabi so'zlar o'zbek tilida ham shunday aytiladi.

MUHOKAMA

Olimpiada sport turlari va leksik almashuv

Olimpiada o'yinlari doirasidagi leksika to'g'ridan-to'g'ri ingliz tilidagi atamalardan tarjima qilinib yoki qo'llanilib, xalqaro leksik birliklarga aylanadi. Olimpiada sport turlarining nomlari ko'pincha hech qanday o'zgarishga uchramaydi. Masalan, o'zbek tilida ham atletika, futbol, tennis, voleybol so'zlari asliya holatda ishlatiladi.

Biroq, ba'zi sport turlari uchun o'zbek tilida o'ziga xos tarjima qilingan atamalar ham mavjud. Masalan:

- **Track and field** — yo'l va maydon sport turlari.
- **Weightlifting** — og'ir atletika.
- **Figure skating** — figurali chang'ida uchish.

O'zbek tilida olimpiada sport turlariga oid leksik birliklar yaratish jarayonida asosan xalqaro atamalarni soddalashtirishga va

ularni o'zbek tilining fonetik qoidalariga moslashtirishga harakat qilingan. Bu jarayonda ikki tildagi umumiy atamalar bir-biriga juda yaqin bo'lsa-da, madaniy va ijtimoiy ta'sirlar tufayli ba'zi farqlar ham kuzatiladi.

Sport leksikasidagi o'xshashliklar va farqlar

Ingliz va o'zbek tillarida Olimpiada sport turlariga oid leksik birliklar o'rtasida muayyan umumiyliklar mavjud bo'lsa-da, ularning qo'llanilishidagi farqlar tilning ichki qonun-qoidalari va madaniy o'ziga xosliklarga bog'liq.

Ingliz tili ko'pincha sport atamalarini umumiyashtiruvchi va soddalashtiruvchi til sifatida tan olingan. Unda atamalar qisqa va oson tushunarli bo'lib, sport terminologiyasi xalqaro miqyosda qo'llaniladi. Masalan, "gold medal" (oltin medal), "referee" (hakam), "championship" (chempionat) so'zlari dunyo bo'ylab tushunish oson bo'lgan atamalar sifatida tan olingan.

O'zbek tili esa ushbu atamalarni qo'llanishida o'ziga xos yo'lni tutgan. Ba'zi hollarda atamalarni to'g'ridan-to'g'ri qabul qilish o'rniga, ularni o'zlashtirish va tarjima qilishga harakat qilinadi. Masalan, "referee" so'ziga o'rinbosar sifatida "hakam" so'zi qo'llaniladi.

Leksikaning xalqaro mustahkamlanishi

Olimpiada o'yinlari kabi yirik xalqaro tadbirlar sport atamalarining dunyodagi turli tillarga kirib kelishi va sport sohasida yagona terminologiyaning shakllanishiga xizmat qiladi. Bunda asosan ingliz va fransuz tillaridan kirib kelgan atamalar asos bo'lib, bu atamalarning turli tillarga moslashuvi har bir mamlakatning til madaniyatiga bog'liq.

XULOSA

Olimpiada sport turlariga oid leksika ikki tilda ham (ingliz va o'zbek) sport sohasidagi muhim atamalar yig'indisi bo'lib, ularning umumiy va farqli jihatlari tillarning leksik imkoniyatlari bilan bog'liq. Sport leksikasining xalqaro ahamiyati uning turli tillarda o'zgarishsiz qabul qilinishida namoyon bo'lsa-da, har bir tilda madaniy o'zgarishlar uning semantik va fonetik tarkibiga ta'sir ko'rsatadi. Olimpiada o'yinlari kabi yirik sport tadbirlari sport leksikasining xilma-xilligini boyitadi va turli tillar o'rtasidagi o'zaro aloqalarni mustahkamlaydi.

REFERENCES

1. Кенжабоев Ж.А. Преимущество использования интеллектуальных игр на занятиях английского языка // "Халқ таълим" журналі. – Тошкент, 2019 (январ-феврал)1-сон. –Б.121-124.
2. Karshieva B. F. Methodological model of teaching technical students in english on the basis of integrated bilingual education

//interdiscipline innovation and scientific research conference. – 2023. – Т. 1. – №. 9. – С. 58-60.

3. Karshieva B. F. Methodology and pedagogical practice-test result of organization of pedagogical training //Экономика и социум. – 2022. – №. 12-1 (103). – С. 135-138.

4. Kenjabayev, J. A. (2024). A cross-sectional study of lexicon related to olympic sports in uzbek and english languages. Экономика и социум, (3-2 (118)), 172-174.

